

*Н.Ф. Ржевська, доктор політичних наук, В.О. Семенуха
(Національний авіаційний університет, Україна)*

Сучасні геополітичні виклики для Великої Британії в Європі

Після розпаду Радянського Союзу в свідомості стратегічних мислителів відкритих суспільствах, орієнтованих на ліберальну демократію, запанувала невизначеність. Єдина реальна геостратегічна загроза панівному міжнародному порядку зникла, залишивши ліберально-демократичний капіталізм беззаперечним гегемоном. США і «Вашингтонський консенсус» як провідна економічна та військова сила світу мали б домінувати глобально, або принаймні на це була орієнтація.

Велика Британія, як і більшість, погодилася на припущення, що після розпаду СРСР Росія не становитиме реальної загрози, а Китай – далека та не пряма загроза Європі. Королівський військово-морський флот продовжував неухильно знижувати свою силу та популярність, оскільки дедалі більше взаємопов'язана глобалізована торгівля змінила його роль з національної оборони на роль, орієнтовану більше на поліцейську, дипломатичну взаємодію та боротьбу з недержавними акторами. Британська армія та Королівські військово-повітряні сили також скоротилися і почали, разом з операціями Королівського флоту, зосереджуватися на боротьбі з країнами-вигнанцями та - операціях проти повстанців, зокрема на Близькому Сході.

Всупереч заявам Росії про те, що західні держави прагнуть оточити її, кремль брав активну участь у цьому. Уряд її Величності заохочував прийняти Росію до Великої сімки (G7), зробивши її Великою вісімкою (G8), тоді як Лондон відкрив свої обійми для грошей російських еліт. Імовірно отрусення росіянами О. Литвиненка в 2007 році та вторгнення до Грузії в 2008 році були, здебільшого, проігноровані.

Після 2014 року все швидко змінилося. Незаконна анексія Криму кремлем стала переломним моментом у британсько-російських відносинах, оскільки виявила справжні наміри Путіна щодо європейського порядку, так само як виявила його зневагу до державного суверенітету. Позиція Великої Британії та Організації Північноатлантичного договору (НАТО) щодо Росії загострилася, коли вони намагалися протистояти використанню кремлем тактики «сірої зони», яка була використана для окупації Криму. Отрусення родини Скрипаль у Солсбері у 2018 році ще більше насторожило уряд її Величності та британську громадськість щодо загрози, яку Росія становить для Великобританії.

Росію правильно визначено як «найгострішу пряму загрозу» Британії. Проте, характер і міжнародне сприйняття російської держави різко змінилися після її поновленого наступу на Україну 24 лютого 2022 року. Ніби Росія стерла пил зі стратегічних книг своїх імперіалістичних предків. Операції в «сірій зоні» тепер доповнюються війнами за територіальні захоплення в Європі.

Треба поставити різні запитання щодо кремлівської влади та про те, як Британія співпрацюватиме з нею та як відповідатиме на її виклики. Якщо Росія

досягне успіху в Україні, вона може відчутися наснагу атакувати британського союзника по НАТО, активізувавши статтю 5. Крім того, успіх Росії може підштовхнути інших акторів, ворожих до відкритого міжнародного порядку, спробувати його підірвати. Відкидаючи гіпотези, нинішні дії Кремля активно розпалюють енергетичну кризу в Європі, наражають світ на глобальну продовольчу кризу та завдають величезного болю та спричиняють геноцид українського народу, водночас погрожують ядерним Армагедоном, якщо хтось втрутиться.

Те, як впоратися з державною загрозою, що зараз становить Росія для британських інтересів, а також відкритий міжнародний порядок – у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі, буде безпосередньою проблемою для наступного прем'єр-міністра, а ще – змінити міжнародні інституції та ініціативи, щоб ізолювати Росію відповідно до британських інтересів.

І все ж, не зважаючи на поновлення наступу Росії проти України, з боку Китайської Народної Республіки (КНР) з'явився потенційно набагато серйозніший системний суперник.

Після холодної війни, подібно до Росії, уряд Її Величності також співпрацював з КНР. Британія була серед багатьох, хто сприяв піднесенню КНР завдяки посиленню економічної участі, оскільки китайці лібералізували свою економіку та охопили глобальні ринки. У 1997 році Лондон і Пекін домовилися про «всеохоплююче партнерство», а в 2004 році розширили його до «всеосяжного стратегічного партнерства». У 2015 році відносини стали такими близькими, як ніколи, оскільки перебували в самопроголошеній «золотій ері» двосторонніх відносин.

Однак тепер ця «золота ера» закінчилася. Сполучене Королівство та КНР вступають у більш конкурентні відносини, не в останню чергу тому, що китайська політична система зазнає зростаючого тиску з боку все більш націоналістичного, авторитарного Сі Цзіньпіна, генерального секретаря Комуністичної партії Китаю (КПК).

Взявши контроль над КПК, він використовував зростаючу владу КНР, щоб придушити опір вдома та за кордоном. Від Гонконгу, Тибету, Сінцзяну до статусу Тайванської протоки та геополітичних претензій на Південно-Китайське море, більш напориста позиція КНР стурбувала стратегічних мислителів у Лондоні щодо геополітичної траєкторії КНР.

Це призвело до більшої нерішучості в Лондоні щодо взаємодії з китайцями, про що найкраще свідчить те, що уряд Її Величності відмовився дозволити обладнанню Huawei працювати в британських мережах 5G, а також посилює засудження та заклики щодо дій проти поведінки Китаю з боку британських членів парламенту. Власне прагнення КНР до самозабезпечення у сферах енергетики, сільського господарства та технологій ще більше перешкоджає участі, як і введення Закону про національну безпеку та інвестиції Великобританії, який зараз розслідує купівлю Newport Wafer Fab, найбільшого виробника напівпровідників, у Великобританії китайською компанією Nexperia.

Зрештою, КПК намагається створити для КНР глобальний порядок, який сприятиме її власним інтересам, водночас послаблюючи структуру та привабливість вільного та відкритого міжнародного порядку. Це зачіпає

британські інтереси, особливо в контексті індо-тихоокеанського «спрямування» Великобританії. Уряду Її Величності необхідно ще ретельніше подумати про те, як найкраще захистити британські інтереси, не дозволяючи при цьому розбіжностям із КПК поставити двосторонні відносини в небажаний ступор.

Висновки

Стратегічне середовище змінюється від геостратегічної конкуренції до жорстокої боротьби. Тепер конкуренція не обмежується «сірою зоною», але може стати насильницькою та нерозбірливою. Уряду Її Величності слід більше думати про це, враховуючи зміну важливості євроатлантичного та індо-тихоокеанського регіонів. Велика Британія потребуватиме низки нових партнерів, певні інструменти британського державного управління також вимагатимуть подальшого розширення своїх повноважень, щоб дати Великобританії можливість стримувати агресорів, формувати більш конкурентоспроможний і невпорядкований світ завтрашнього дня. Перед наступним прем'єр-міністром постане багато міжнародних і внутрішніх викликів, що дедалі більше переплітаються. У геостратегічній сфері в них домінують загарбницька війна Росії проти України, постійне зростання та самовпевненість КНР, а також спільне бажання обох переписати правила міжнародного порядку.

Список літератури

1. 2022 Annual Survey of UK Public Opinion on Foreign Policy and Global Britain - British Foreign Policy Group. *British Foreign Policy Group*. URL: <https://bfpг.co.uk/2022/06/2022-annual-survey/>
2. Competing with China: Policy before language – Britain's World. *Council on Geostrategy*. URL: <https://www.geostrategy.org.uk/britains-world/competing-with-china-policy-before-language/>
3. Foreign, Commonwealth & Development Office. Повернення геополітики: Промова Міністра закордонних справ Великої Британії на Великодньому Обіді Лорда-Мера 2022 року у Менсон Хауз. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/foreign-secretarys-mansion-house-speech-at-the-lord-mayors-easter-banquet-the-return-of-geopolitics.uk>
4. The main strategic issues facing the next prime minister – Britain's World. *Council on Geostrategy*. URL: <https://www.geostrategy.org.uk/britains-world/the-main-strategic-issues-facing-the-next-prime-minister/>